

Važnost duhovne potpore umirućima

Prof. dr. sc. Ivan Bodrožić

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split

E-mail: ivan.bodrozic@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9399-9420

Sažetak

Duhovna potpora nije važna samo umirućima, već i u životu svakog pojedinca, napose onima koji su u teškim i složenim uvjetima života. Kongregacija za nauk vjere objavila je pismo *Samaritanus bonus* koje donosi smjernice Crkve za ophođenje prema osobama koje su u kritičnom i terminalnom razdoblju života. Ovo pismo napisano je prvenstveno za zdravstvene djelatnike, ali i za sve one koji se susreću s problemom koji po sebi nije samo medicinski, već i općeljudski. Na žalost, živimo u svijetu u kojemu se eutanazija predstavlja kao potpora i pomoć umirućima te oni koji ne vide smisao patnje asistiraju umirućima 'pomažući' im da 'dostojanstveno' umru. To je izokrenuti način promatranja umiranja poradi čega je neophodno promicati kršćanski vidik i kršćanski način umiranja kojim se društvo štiti od svih pogubnih načina umiranja i asistiranja bolesnicima i umirućima. U širem smislu, duhovnu potporu umirućima trebaju pružati svi koji su u kontaktu s njima te im omogućiti shvatiti i prihvatiti vlastiti život u širem kontekstu od samog pogleda na bol i patnju koji nam mogu suziti obzore promatranja i doživljavanja života u svom njegovu bogatstvu. Zato skrb o bolesnicima nije samo dužnost nego i način života i odnosa prema drugima. Ona nije samo striktno pastoralna (tehničko-profesionalna) već je mnogo šira jer se tiče svih onih koji skrbe o duhovnom dobru nekog bolesnika. Duhovna potpora u užem smislu je ona koju pružaju pastoralni djelatnici koji umirućima nude specifičnu milosnu pomoć koju je sam Bog ostavio ljudima svojom objavom, a napose dolaskom među ljude. No ne moraju pastoralni djelatnici biti samo svećenici, nego i vjernici laici, pa i sami zdravstveni djelatnici. Jer tko nosi Krista drugima, u svima aktivira božansku snagu vjere, te je to pomoć ne samo bolesnicima već i svima koji su uključeni u skrb o bolesniku. Tko je motiviran vjerom i kome je cilj bolesnika usmjeriti prema Bogu, taj će onda djelovati tako da ne previdi ono bitno. Jer čemu bi koristila sva skrb o bolesniku ako ne bi bolesnika vodila prema vječnom ozdravljenju, to jest spasenju.

Ključne riječi: bolesnik, duhovna potpora, kraj života, umirući, zdravstveni djelatnik

The importance of providing spiritual support to the dying

Summary

Spiritual support is important not only for the dying, but also in the life of each individual, especially those who are in difficult and complex life circumstances. The Congregation for the Doctrine of the Faith has published the letter *Samaritanus bonus*, which provides the Church's guidelines for dealing with people who are in a critical and terminal period of life. This letter is written primarily for healthcare workers, but also for all those who are faced with a problem that is not only medical itself, but also human in general. Unfortunately, we live in a world where euthanasia is presented as support and help for the dying, while those who do not see the point of suffering assist the dying by 'helping' them to die 'with dignity'. This is a distorted way of observing dying, which is why it is necessary to promote a Christian perspective and a Christian way of dying that protects society from all destructive ways of dying and assisting the sick and dying. In a broader sense, spiritual support

for the dying should be provided by all those who come into contact with them, enabling them to understand and accept their own lives in a broader context than just looking at pain and suffering, which can narrow our horizons of observing and experiencing life in all its richness. Therefore, caring for the sick is not only a duty, but also a way of life and relationships with others. It is not only strictly pastoral (technical-professional) but is much broader because it concerns all those who care for the spiritual well-being of a sick person. Spiritual support in a narrower sense is that provided by pastoral workers who offer the dying specific gracious help that God himself left to people through his revelation, and especially incarnation. However, pastoral worker does not have to be only a priest, but also a lay believer, and even a healthcare worker himself. For whoever brings Christ to others, activates the divine power of faith in everyone, and this help not only the patient but also everyone who is involved in caring for the patient. Those who are motivated by faith and whose goal is to direct the patient towards God will act in a way that does not overlook what is essential. For what good would all the care for the patient be if it did not lead the patient towards eternal healing, that is, salvation.

Keywords: patient, spiritual support, end of life, dying, healthcare worker

1. Uvod

Kada govorimo o duhovnoj potpori, onda valja znati da ona nije važna samo kada je riječ o umirućima, već i inače u životu svakog pojedinca. Svakoj osobi je važna duhovna potpora, a napose onima koji su u teškim i složenim uvjetima života, kao što su bolesnici i umirući. Nema ostvarena čovjeka bez njegovog ostvarenja unutar zajednice u kojoj se osjeća prihvaćen, voljen, priznat i potaknut. To vrijedi za one radosne trenutke, trenutke uspjeha i ostvarenja, kao i za trenutke patnje i boli u kojima nam je potrebna prisutnost drugih za vlastiti život.

Kongregacija za nauk vjere (sada Dikasterij!) objavila je pismo *Samaritanus bonus* kao jedan od dokumenata u kojemu su crkvene smjernice za ophođenje prema osobama koje su u kritičnom i terminalnom razdoblju života.¹ U tom pismu dotiču se mnoge izazovne situacije o kojima se raspravlja u današnjem svijetu, te se nudi evanđeoski odgovor, to jest rješenje za te probleme. Ovo pismo je napisano prvenstveno za zdravstvene djelatnike, ali ne samo za njih, već i za sve one koji se susreću s problemom koji po sebi nije samo medicinski, već je općeljudski. „Teško je prepoznati duboku

vrijednost ljudskog života kada se, unatoč svim naporima podupiranja, on nastavlja pojavljivati u svojoj slabosti i krhkosti. Patnja, daleko od toga da je se može maknuti s egzistencijalnog obzora osobe, nastavlja rađati neiscrpno pitanje o smislu života. Rješenje na ovaj dramatični upit neće se moći ponuditi samo u svjetlu ljudske misli, budući da je u patnji sadržana veličina jednog posebnog otajstva koje samo Božja objava može razotkriti.“²

Na žalost, živimo u svijetu u kojemu se eutanazija predstavlja kao potpora i pomoć umirućima, te oni koji ne vide smisao patnje, na taj način asistiraju umirućima ‘pomažući’ im da ‘dostojanstveno’ umru. To je izokrenuti način promatranja umiranja poradi čega je neophodno promicati kršćanski vidik, ali i otkriti smisao života i smrti koji kao kršćani nosimo po vjeri, te omogućiti da se kršćanski način umiranja promiče u društvu, te da se društvo štiti od svih pogubnih načina umiranja i asistiranja bolesnicima i umirućima. U tom smislu napisat će švicarski biskupi u svome pismu: „Aktualna rasprava o eutanaziji pokazuje da postoji kašnjenje koje treba nadoknaditi kada je riječ o skrbi za umiruće. Umjesto da se pribjegava izbjegavanju smrti smrću, bilo bi bolje pratiti

1 Congregation for the Doctrine of the Faith. Letter “Samaritanus bonus” on the care of persons in the critical and terminal phases of life. Vatican Press Office. [Internet]. [Pristupljeno 27. ožujka 2025.]. Dostupno na: <https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2020/09/22/200922a.html>

2 Kongregacija za nauk vjere, Samaritanus bonus I.

umiruće i ponuditi im ozračje bogato ljudske i profesionalne kvalitete. Praćenje umirućih treba odgovoriti na četiri bitne potrebe osobe koja umire: da ne umre u osamljenosti, da se ne mora susresti s prevelikim patnjama, da bude u stanju ponovno urediti svoje stvari i praviti planove za 'budućnost' s nadom.³ A što se tiče duhovne potpore umirućima, valja je promatrati u širem i užem smislu, te sve skupa potkrijepiti tekstovima i događajima iz Svetoga pisma.

1. Duhovna potpora umirućima u širem smislu

U širem smislu, duhovna potpora umirućima su svi oni koji su zaduženi biti u kontaktu s njima, to jest s bolesnicima, te im omogućiti shvatiti i prihvatiti vlastiti život u širem kontekstu od samog pogleda na bol i patnju koji nam mogu suziti obzore promatranja i doživljavanja života u svom njegovu bogatstvu. Zato skrb o drugima, pa time i o bolesnicima, nije samo dužnost nego i način života i odnosa prema drugima. Jer čovjek je inače pozvan na život u zajedništvu i slozi, sposoban pokazati ljubav i skrb prema onima s kojima dijeli život.

Nešto slično stoji i u dokumentu *Samaritanus bonus* kada govori o dužnoj asistenciji zdravstvenih djelatnika: „Na poseban način, svakom zdravstvenom djelatniku je povjereno poslanje vjernog čuvanja ljudskog života sve do njegova naravnog ispunjenja, preko puta asistiranja koja je sposobna obnoviti u svakom bolesniku duboki smisao postojanja, kad ga dotakne patnja ili bolest. Stoga se pokazuje neophodnim poći od pozornog promišljanja vlastitog značenja skrbi da bi se razumjelo značenje posebnog poslanja koje je Bog povjerio svakoj osobi, zdravstvenom i pastoralnom djelatniku, jednako kao i samom bolesniku i njegovoj obitelji.“⁴

Na duhovnu potporu umirućima potiče nas Gospodin kada je bio na večeri kod Marte, Marije

i Lazara u Betaniji, kako zapisa sv. Ivan (Iv 12,1-7): „Šest dana prije Pashe dođe Isus u Betaniju gdje bijaše Lazar koga je Isus uskrisio od mrtvih. Ondje mu prirediše večeru. Marta posluživaše, a Lazar bijaše jedan od njegovih sustolnika. Tada Marija uzme libru prave dragocjene nardove pomasti, pomaže Isusu noge i otare ih svojom kosom. I sva se kuća napuni mirisom pomasti. Nato reče Juda Išariotski, jedan od njegovih učenika, onaj koji ga je imao izdati: »Zašto se ta pomast nije prodala za trista denara i razdala siromasima?« To ne reče zbog toga što mu bijaše stalo do siromaha, nego što bijaše kradljivac: kako je imao kesu, kradom je uzimao što se u nju stavljalo. Nato Isus odvrati: »Pusti je! Neka to izvrši za dan mog ukopa! Jer siromahe imate uvijek uza se, a mene nemate uvijek.«”

Isus je, dakle, smatrao važnim da primi potporu svojih prijatelja jer se tako osjećao osnažen na svom putu prema smrti. Pažnja koju je iskazala Marija kada ga je pomazala bila je anticipacija pomazanja kojim će biti pomazan nakon što bude skinut s križa. Isus, kako vidimo, dopušta i neku vrstu 'razbacivanja', jer ima potrebu da prije svoje muke i smrti koju osjeća kao već nadošlu, doživi blizinu i toplinu svojih učenika i prijatelja. Isto će biti na posljednjoj večeri kada im reče da je žarko želio blagovati Pashu s njima. Jednako tako i u Getsemanskom vrtu poziva sa sobom trojicu učenika da budu s njim u molitvi, te im kasnije i predbacuje da nisu bili kadri moliti s njim, a želio je njihovu blizinu i prisutnost u agoniji koju je osjećao. Sve što se dogodilo u ovim trenutcima možemo uzeti kao primjer onoga što bi trebao biti stav prema bolesnicima i umirućima.

Pomazanje je znak pozornosti i poštovanja, a molitva znak prisnoga zajedništva koje bi trebali postojati s obzirom na umiruće. Takvo ozračje trebaju stvoriti oko bolesnika najprije obitelj i ukućani, ali isto tako i prijatelji, kao i oni koji ih susreću profesionalno. Tu se ubrajaju i zdravstveni djelatnici, kao i pastoralni

3 Vescovi Svizzeri. Morire con dignità, Lettera pastorale dei vescovi svizzeri sull'eutanasia e l'accompagnamento dei morenti [Internet]. Einsiedeln: Conferenza Episcopale Svizzera; 2002. [Internet]. [Prisutpljeno: 27.3.2025.]. Dostupno na: https://www.ivescovi.ch/wp-content/uploads/sites/4/2024/02/SBK_Pastoralschreiben-9_Wurde-sterbenden-Menschen_Juni-2002_i.pdf

4 Kongregacija za nauk vjere, Samaritanus bonus I.

djelatnici. Nitko od njih ne bi smio u svom pristupu bolesnima zaboraviti da bi trebalo stvoriti ozračje topline i blizine, skrbi i prisnosti s bolesnicima. To je isto tako jedna velika duhovna odgovornost, bilo da je riječ o osobnoj (obiteljskoj) ili profesionalnoj (zdravstvenoj ili pastoralnoj).

Znači da duhovna skrb u širem smislu nije samo striktno pastoralna (tehničko-profesionalna), već je mnogo šira jer se tiče svih onih koji skrbe oko duhovnoga dobra nekog bolesnika. Ova široka skrb može biti daljnja i bliža. Daljnja je bila ona koju su Isusu iskazali u Betaniji, a bliža ona koju mu iskazuju na križnome putu. Tu se može spomenuti Šimuna Cirenca i jeruzalemske žene koje ga oplakuju (usp. Lk 23,26-29) ili one osobe koje su stajale pod križem: žene koje su ga pratile iz Galileje i gledale razapinjanje (usp. Lk 23,49); njegova majka, sestra njegove majke, Marija Kleofina, i Marija Magdalena, kao i učenik kojega je ljubio (usp. Iv 19,25-26). Nitko mu od njih ne može do kraja pomoći, pa ni vojnik koji mu daje na trski spužvu s octom (usp. Iv 19,29), no ipak njihova prisutnost njemu puno znači, kao što mu je značilo da ga je jedan od razbojnika prepoznao kao Mesiju. Važno mu je bilo da su uz njega oni koji ga vole i koji mu žele dobro, koji potom poput njega predaju sve u ruke Očeve.

U ovu asistenciju poštovanja može se ubrojiti i one koji mu iskazuju počast o ukopu njegova tijela, kao što je Josip iz Arimateje i Nikodem (usp. Iv 19,38-40). Iz toga zaključujemo da je svaka ljudska gesta blizine i pažnje istinska duhovna pomoć koja bolesnicima i umirućima olakšava trenutke patnje, muke i boli, pa je time uvijek i duhovna okrepa koju primaju.

2. Duhovne potpora umirućima u užem smislu

Duhovna potpora u užem smislu je ona koju pružaju pastoralni djelatnici koji umirućima nude specifičnu milosnu pomoć koju je sam Bog ostavio ljudima svojom objavom, a napose

dolaskom među ljude. No i ovdje se može stvar postaviti malo šire, jer nisu i ne moraju pastoralni djelatnici biti samo svećenici. Napose u zemljama koje oskudijevaju svećenicima, sve više se potiče sudjelovanje vjernika laika u pastoralnom djelovanju Crkve.

2.1. Vjernici laici kao volonteri

U mnogim sredinama dragocjena je pomoć volontera laika koji su počesto prvi aktivni sugovornici, jednako kao što to mogu biti liječnici i zdravstveni djelatnici koji su vjernici, te osjećaju svojom dužnošću usmjeriti bolesnika prema posljednjim stvarima/stvarnostima života, to jest usmjeriti svoj pogled prema Bogu i vječnoj domovini. Usmjeriti bolesnika prema Bogu na konkretan način znači uputiti ga na ispovijed, bolesničko pomazanje i pričest. To više nije samo pitanje ljudske blizine i topline, pažnje i sućuti, već svijest da je bolesnika i umirućega neophodno usmjeriti i približiti Bogu koji mu dolazi upomoć u najkritičnijim trenucima života. Kod nas su mnogo dobra na tom polju učinile na primjer časne sestre koje su kao svoju karizmu imale asistenciju bolesnima i umirućima i onda kada nisu bile izravno uključene u rad u bolnici. U svakom slučaju, osobe koje imaju karizmu blizine s bolesnicima te im ne donose lažnu nadu i obećanja usmjeravaju ih prema susretu s Bogom, otvaranju vjeri i pogledu na osobni život i dušu što je iznimno važno. S obzirom na to, švicarski biskupi pišu: „U mjeri u kojoj su voljni prihvaćati, mnogobrojni umirući prihvaćaju sa zahvalnošću da im pastoralni asistent pomogne i pripremi ih umrijeti u Kristu i susresti Boga, najprije razgovorom, ali nadasve molitvom i blagoslovom.“⁵ Dakle, razgovor koji naviješta i svjedoči, a onda molitva i blagoslov koji dušu omekšavaju i pripremaju za osjećaj Božje blizine i za svaki daljnji korak, vrlo su važni. Jer postoje osobe koje se godinama nisu ispovijedale ni Crkvi otvarale, a koje u tim trenucima osjete poticaj da se otvore radije nekom koga poznaju i čiju su toplinu doživjeli, nego nepoznatom svećeniku, te nakon toga prihvate primiti i

5 Morire con dignità, Lettera pastorale dei vescovi svizzeri sull'eutanasia e l'accompagnamento dei morenti, No. 3.1. Pismo je potpisano u Einsiedelnu 4. lipnja 2002.

svećenika. U tom smislu, sve one osobe koje su bile duhovna potpora umirućemu u širem smislu mogu postati navjestitelji koji mu jamče ne samo ljudsku blizinu i empatiju, već mu priskrbuju duhovnu pomoć i usmjeravaju njegovu svijest i život prema Bogu kao cilju i smislu života. Takve vrijedne i gorljive duše u tom trenutku uistinu postaju pastoralni djelatnici, bez kojih ne bi došlo do onog konačnog sakramentalnog Božjeg zahvata u dušu.

Neki autori govore stoga o potrebi odgoja u vjeri i o neophodnoj potpori starijima, a napose patnicima i bolesnicima.⁶ Treba ponuditi katehezu ili odgoj u vjeri za kršćansko poimanje života, potom katehezu ili odgoj u vjeri o značenju starosti, potom o bolesti i patnji, te o otvaranju nadi, čime svi žive kao hodočasnici nade.

2.2. Svećenici (bolnički kapelani, župnici)

No uz ovu razinu može se ići korak dalje ili, uvjetno rečeno, dublje. Jer pastoralna aktivnost nije samo aktivnost ljudi, već prvotno Božja aktivnost. Bog je onaj koji preuzima inicijativu i dolazi ususret čovjeku noseći mu utjehu i milosnu pomoć. Ta pomoć prvenstveno je sakramentalna, čime Bog pokazuje konkretnu ljubav za čovjeka. Bog je onaj koji s njega skida breme grijeha, da mu olakša hod, pa stoga daje sakrament izmirenja i oprostjenja grijeha. Bog pristupa svetim pomazanjem i previja mu rane, i tijela, no još više i duše. Isto tako, i naposljetku, Bog je onaj koji ga hrani hranom života vječnoga, koja je hrana ne samo tijela, već i duše, to jest cijeloga čovjeka.

U Crkvi u našem narodu redovito su bili angažirani i zaduženi župnici da budu asistencija umirućima i bolesnima. Svaki župnik u svojoj župi je imao zadaću imati popis bolesnika te ih pohoditi o Božiću i Uskrsu. To još uvijek revno

čine, bilo da odlaze na kućne adrese, bilo da ih pohode u bolnicama. Redovito se znalo da je prvi petak u mjesecu dan za obilazak bolesnika u župi, što je jedna od župničkih zadaća. Svaki, dakle, svećenik trebao bi imati osjećaja i vještine obavljati ovu svoju službu.

No od vremena stvaranja slobodne i nezavisne Republike Hrvatske u našoj Domovini, Crkva je nastojala produbiti taj odnos imenujući i bolničke kapelane koji će biti po mogućnosti trajno prisutni u bolnicama i sustavno biti na pomoć kako bolesnicima, tako i zdravstvenim djelatnicima. Njihova prisutnost je dragocjena upravo zato jer uz ljudsku prisutnost donose i Božju sakramentalnu prisutnost, to jest Boga koji je lijek bolesnicima i najbolja priprava za prijelaz s ovoga svijeta u onaj.

„Posljednji sakramenti i liturgija umirućih najdragocjenije su stvari koje Katolička Crkva može ponuditi umirućima,“ stoji u pismu biskupa Švicarske biskupske konferencije. Nastavljajući potom svoje pismo, švicarski biskupi vele: „Bolesničko pomazanje, kako kaže i samo ime, nije sakrament mrtvih, već je određen osnažiti osobe koje su teško bolesne, stavljajući ih u odnos s trpećim Kristom snagom molitve Crkve. Terminalnim bolesnicima ovaj sakrament donosi utjehu. S obzirom da on daje i oprostjenje grijeha, može ga podijeliti samo svećenik.“⁷

No Crkva ne može samo skrbiti oko oprostjenja grijeha već uvijek gleda cjelovito dobro osobe. A cjelovito dobro osobe tiče se i duhovnog i duševnog i tjelesnog zdravlja: „Za Crkvu, bolest je zlo za cijeloga čovjeka, tijelo i dušu, a bolesničko pomazanje je sredstvo koje može donijeti spasenje koje dolazi po milosti Božjoj, bilo da je riječ o pravom tjelesnom ozdravljenju (događa se često!) ili pak o utjesi i pomoći u trenutku agonije i ulasku u mir Gospodinov.“⁸

6 Pintor S. Pastorale nella cura dei malati anziani dal punto di vista religioso. In: La pastorale nella cura dei malati anziani, Atti della XXII Conferenza Internazionale promossa e organizzata dal Pontificio Consiglio per gli Operatori Sanitari; Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana; 2007. p. 110

7 Morire con dignità, Lettera pastorale dei vescovi svizzeri sull'eutanasia e l'accompagnamento dei morenti, 3,3. Tako švicarski biskupi ističu zadaću svećenika, no nadasve svjesni nedostatka svećenika ali ipak znajući da se bez njih ne može podijeliti sakrament bolesničkog pomazanja.

8 Arcidiocesi di Pisa. Unzione dei malati. Pisa: Arcidiocesi di Pisa. [internet]. [Pristupljeno 27.3.2025.]. Dostupno na: <https://diocesidipisa.it/old/component/phocadownload/category/Unzione%20dei%20malati.pdf>

Odatle i preporuka u Poslanici sv. Jakova da se pomazuje bolesnike da ozdrave.

Sakramentalno djelovanje Crkve prema bolesnicima ne ograničava se samo na sakrament Bolesničkog pomazanja, već pretpostavlja i druge sakramente iscjeljenja duše, a koji imaju učinak na cjelovito dobro osobe. „Sakrament Pokore i Ispovijedi posebno je koristan osobama koje, u trenutku smrti, osjećaju potrebu da stave u red svoju prošlost. Često su već ‘ispovjedili’ svoj život nekom laiku koji ih je pratio ili nekom pastoralnom asistentu, nadovezujući se na drevnu tradiciju ispovijedi laiku. Ali samo sakramentalno odrješenje koje daje svećenik, daje sigurnost da Bog doista oprašta njihove grijeha.“⁹

Vrhunac sakramentalnog života i dara je presveta Euharistija kojoj su svi sakramenti usmjereni i koja svima daje smisao. Zato je ona vrlo važna i umirućima: „Popudbina’ (*Viaticus*), posljednja pričest, poseban je sakrament umirućih. On, sjedinjujući onoga koji trpi i pred umiranjem s Kristom koji je umro i uskrsnuo za nas, prati ga na putu prema onostranosti.“¹⁰ Euharistiju se dakle, kad je riječ o bolesnicima, promatra kao popudbinu koja prati bolesnike na njihovu teškom životnom putu. No ona je cjelovita hrana života, pa je logično da bude to i na onom posljednjem putu, a to je prijelaz s ovoga svijeta u vječnost: „Euharistija je po sebi kruh koji prati vjernike na njihovu hodočašću od krsnog studenca do nebeskog Jeruzalema. Sveti oci zovi Euharistiju ‘lijeptom besmrtnosti’, te je stoga u predaji Crkve bio običaj da se ovaj posvećeni kruh nudi kao *Viaticus* onima koji odlaze iz ovoga života. To je posljednja etapa puta i kršćaninu se daje ovaj ‘kruh nebeski’ da ga ojača i dadne mu snagu na ovom posljednjem putovanju koje će ga uvesti u vječni Božji mir.“¹¹

Važno je imati u vidu da Euharistija nije samo ljudska pomoć, već prije svega Božja. No kao

što je Krist bio utjelovljeni Bog, pravi Bog i pravi čovjek, tako je i nama ljudima ostavio slično poslanje, ljudsko-božansko. I mi kada djelujemo, ne možemo govoriti o milosnom Božjem djelovanju koje isključuje nas ljude. U tom procesu mi ljudi smo također važni, jer on po nama djeluje. I bez obzira što sakramenti djeluju *ex opere operato*, svojom vlastitom snagom, a ne po milosti službenika, ipak je važan i onaj ljudski element i moment. Važno je da djelatelj sakramenta zna oraspoložiti i pripremiti umirućega za onaj blaženi prijelaz, to jest za Božju blizinu. Ako izostane ljudska toplina i sućut, ako izostane ljudska blizina i utjeha, teško da može i Bog onda djelovati u takvom ozračju.

3. Zaključak

Možemo reći da je prvo služenje Kristu u drugima kao onaj širi kontekst, a onda onaj uži je služenje drugima Kristom, to jest noseći Krista njima u svetim sakramentima. Ma koliko bila riječ o jednom segmentu, on je ipak sveobuhvatan jer dotiče sve čimbenike i motivira svakoga u tom procesu. Jer tko nosi Krista drugima, u svima aktivira božansku snagu vjere, te je to pomoć ne samo bolesnicima već i svima koji su uključeni u skrb o bolesniku. Iz toga razaznajemo koliko je važno u skrbi za bolesnike biti ispravno motiviran i imati cjelovit cilj. Tko je motiviran vjerom i kome je cilj bolesnika usmjeriti prema Bogu, taj će onda djelovati tako da ne previdi ono bitno. Jer čemu bi koristila sva skrb o bolesniku ako ne bi bolesnika vodila prema vječnom ozdravljenju, to jest spasenju. A nije slučajno da se u latinskom jeziku za zdravlje i spasenje koristi ista riječ – *salus*. To samo pokazuje da je kršćanstvo spasenjem nazivalo ono cjelovito, sveobuhvatno vječno zdravlje kojemu vodi svakoga čovjeka, a napose kada svojom skrbi prati bolesnike u njihovom hodu.

9 Arcidiocesi di Pisa. Unzione dei malati. Pisa: Arcidiocesi di Pisa. [internet]. [Pristupljeno 27.03.2025.]. Dostupno na: <https://diocesidipisa.it/old/component/phocadownload/category/Unzione%20dei%20malati.pdf>

10 Morire con dignità, Lettera pastorale dei vescovi svizzeri sull'eutanasia e l'accompagnamento dei morenti, 3,3. Dokument spominje da i laici mogu odnijeti popudbinu u bilo kojem trenutku, kada su pacijenti u stanju primiti pričest.

11 Arcidiocesi di Pisa. Unzione dei malati. Pisa: Arcidiocesi di Pisa. [internet]. [Pristupljeno 27.03.2025.]. Dostupno na: <https://diocesidipisa.it/old/component/phocadownload/category/Unzione%20dei%20malati.pdf>